

Onderzoek

Roxanne Korthals

Roxanne Korthals is postdoctoraal onderzoeker aan de Universiteit Maastricht.
Email: r.korthals@maastrichtuniversity.nl.

Tracking in het voortgezet onderwijs

Mijn proefschrift (Korthals, 2015) gaat over *tracking* in het voortgezet onderwijs, het indelen van leerlingen naar onderwijsniveaus. In Nederland gebeurt dat direct na de basisschool, als leerlingen op twaalfjarige leeftijd worden verdeeld over praktijkonderwijs, vmbo, havo of vwo. In andere landen gebeurt dit eerder (bijv. op tienjarige leeftijd in Duitsland en Oostenrijk) of later (bijv. op zestienjarige leeftijd in Zweden en de Verenigde Staten). Landen verschillen bovendien in het aantal beschikbare onderwijsniveaus. Zo hebben Tsjechië en Slovakije er vijf, Japan en Chili twee.

Ik heb onderzocht of *tracking* de leerprestaties beïnvloedt, omdat het effect niet bij voorbaat duidelijk is. Aan de ene kant is het voor de leraar gemakkelijker om les te geven en kan ook het curriculum worden aangepast aan het niveau van de groep als leerlingen worden ingedeeld in homogene groepen. Hierdoor kunnen slimmere kinderen meer lesstof doornemen, terwijl de kinderen met moeite met leren meer kunnen oefenen. Aan de andere kant, door leerlingen op te delen, kunnen de leerlingen die moeite hebben met leren, niet meer profiteren van hun slimmere jaargenoten. In mijn proefschrift laat ik zien dat *tracking* in het algemeen positief is voor leerprestaties. Maar ik vond ook dat dit alleen geldt als leerlingen worden ingedeeld op basis van eerdere prestaties, zoals testcores, en als er voldoende onderwijsni-

veaus beschikbaar zijn om leerlingen in onder te verdelen. In sommige landen worden leerlingen wel verdeeld over verschillende onderwijsniveaus, maar gebeurt dit niet op basis van hun prestaties. In die landen (bijvoorbeeld in Italië en sommige Duitse Länder) kunnen ouders kiezen waar het kind heengaat of worden leerlingen ingedeeld op basis van religieuze criteria. Op scholen die niet selecteren op prestaties, maar waar leerlingen wel over verschillende onderwijsniveaus worden verdeeld, presteren leerlingen minder goed dan op scholen die wel op basis van prestaties selecteren.

Tracking zou ook slecht kunnen uitpakken als individuele leerlingen in lagere niveaus het beter zouden doen in hogere niveaus. Hoewel het onrealistisch is dat dit voor alle leerlingen het geval is, kan er toch een subgroep zijn waarvoor het wel beter is om uitdagender les te krijgen en slimmere klasgenoten te hebben. Als we uitkomsten van leerlingen in de derde klas met elkaar vergelijken, is het niet verrassend dat leerlingen op het vwo beter zijn in wiskunde en rekenen dan leerlingen op de havo. Deze leerlingen zitten immers niet voor niets op het vwo. Om toch te kunnen onderzoeken of leerlingen op de havo het beter zouden doen als ze op het vwo zouden zitten, hebben we leerlingen vergeleken waarover de schoolleiding waarschijnlijk erg getwijfeld heeft. Doordat het ene kind in de eerste klas net wel is toegelaten tot het vwo en het andere kind niet, lijken deze kinderen meer op elkaar dan een gemiddeld havo- en een gemiddeld vwo-kind. Hierdoor kunnen we uitkomsten

van deze kinderen vergelijken, zonder dat er grote verschillen waren tussen deze kinderen voordat ze ingedeeld waren in onderwijsniveaus. Wat blijkt is dat twijfel leerlingen die in de eerste klas toch naar het vwo zijn gegaan, in de derde klas een hogere leesscore hadden, vaker op het vwo zaten en positiever waren over hun kans om het huidige diploma te halen dan twijfel leerlingen die in de eerste klas op de havo zaten. We vonden echter geen verschil op wiskundescore, de schoolmotivatie of de persoonlijkheid.

Ik heb ook onderzocht of het indelen van leerlingen in onderwijsniveaus hun kansen beïnvloedt. Een belangrijke reden voor ongelijke kansen in het onderwijs is dat ouders een grote invloed hebben op de onderwijsuitkomsten van hun kinderen. Als alle ouders evenveel zouden geven om de onderwijsuitkomsten van hun kinderen en als alle ouders ook dezelfde (financiële en niet-financiële) middelen hadden om hun kinderen te helpen, dan zouden we geen verschil in onderwijsuitkomsten zien op basis van ouderlijke achtergrond. Sommige ouders (vooral rijkere en hoogopgeleide ouders) zijn echter beter in staat hun kinderen te helpen dan andere ouders. Zo kunnen rijke ouders bijvoorbeeld bijles betalen als hun kind dat nodig heeft. Veel is al duidelijk over de invloed van ouders op de schoolprestaties van hun kinderen en de keuze voor het onderwijsniveau. Als scholen voor voortgezet onderwijs bij de toelating kijken naar de prestaties van leerlingen, is de invloed van de ouders al minder. Maar zelfs dan blijft er een invloed van ouders zichtbaar, omdat ouders prestaties zelf beïnvloeden. Ik heb onderzocht of ouders in Nederland, naast dat ze de algemene schoolprestaties van hun kinderen beïnvloeden, een extra invloed hebben op de score op de eindtoets basisonderwijs en het advies van de leerkracht in groep 8. Het blijkt dat de leerkracht vatbaarder is voor de invloed van de ouders dan de eindtoets: leerlingen van hoogopgeleide ouders krijgen een hoger schooladvies van de leraar in groep 8 dan op

basis van hun leerprestaties verklaard kan worden, maar ze krijgen geen hogere score op de eindtoets.

Een andere bron van ongelijkheid in onderwijskansen is de leeftijd van leerlingen als ze starten met school. Omdat het schooljaar maar een startmoment kent, is er een verschil in leeftijd van maximaal elf maanden binnen de klas. De zogeheten vroege leerlingen zijn altijd de jongste van de klas, terwijl de zogeheten late leerlingen altijd de oudste zijn. Dit leeftijdsverschil heeft een effect op de schoolprestaties van leerlingen: vroege leerlingen hebben lagere schoolprestaties dan late leerlingen. Maar gelukkig wordt het verschil in prestaties tussen vroege en late leerlingen wel kleiner naarmate ze ouder worden. Vroege leerlingen gaan daarnaast vaker naar een lager onderwijsniveau dan late leerlingen. Wij vinden daarnaast dat in landen die vroeg selecteren vroege leerlingen zelfs nog vaker naar een lager onderwijsniveau gaan dan late leerlingen. Het goede nieuws is dat deze misallocatie in landen met vroege selectie weinig effect lijkt te hebben op uitkomsten op lange termijn, zoals behaald onderwijsniveau en loon.

De verschillende onderzoeken in mijn proefschrift laten zien dat het indelen van leerlingen in onderwijsniveaus niet per se goed of slecht is voor de schoolprestaties en de onderwijskansen van leerlingen, maar dat er rekening moet worden gehouden met verschillende aspecten als we schoolprestaties en kansen voor alle leerlingen willen optimaliseren. Zo zouden leerlingen bijvoorbeeld altijd op basis van prestaties in onderwijsniveaus moeten worden ingedeeld en de invloed van de achtergrond van de leerling (leeftijd en de ouders) op de plaatsing zou beperkt moeten worden. ■

Literatuur

- Korthals, R. (2015). *Tracking Students in Secondary Education: Consequences for Student Performance and Inequality*. Zie: <http://iturl.nl/srvk3Ek>.